

The Halachos of Shabbos Day Kiddush

I. Shabbos Day "Kiddush"?

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קו עמוד א
ביום מאי מברך אמר רב יהודה בורא פרי הגפן רב אשי איקלע למחוזא אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה הבו ליה סבר מאי ניהו קידושא רבה אמר מכדי כל הברכות כולן בורא פרי הגפן אמרי ברישא אמר בורא פרי הגפן ואגיד ביה חזייה לההוא סבא דגחין ושתי קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו
2. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף קו עמוד א (R. Moshe b. R. David Chalavah, Spain 1300's)
הרמב"ן ז"ל כ' שאסור לטעום כלום קודם קדוש זה של יום כמו בקדוש הלילה. ואינו מחזור דאין זה קדוש ממש שכבר נתקדש היום פעם אחת ולא מצינו לקדוש ב"ד ללילה וליום אלא שהחכמים תקנו לקבוע סעודתו על היין ומסמכי ל' אקרא אבל מדרבנן הוא הילכך מותר לטעום. ומינה נמי דנשים פטורות ממנו כיון דאינו אלא מדרבנן. והכין חזינא בבי רב בין בהיתר האכילה בין בפטור הנשים.
3. חידושי רבינו דוד מסכת פסחים דף קו עמוד א (R. Dovid Bonfid, Spain 1200's)
והכלל שאם הוא מענין קדוש דיום בפעם [אחת] ביום, ואם הוא מענין לקבוע סעודתו על היין הוא צריך לברך בכל סעודה¹⁵. והמובן לנו מסוגית הגמ' שיהי' א לקבוע סעודתו על היין. ואם כן הרי היא בכלל ברכת הלחם וברכת היין שאם יצא אינו מוציא¹⁶, ואינה כברכת היין של קדוש היום¹⁷ שאע"פ שיצא מוציא¹⁸, ואף כשלא יצא אינו רשאי לברך אותה אלא אם כן ישתה הוא מן [היין], כענין שאמרו¹⁹ לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים אלא אם כן אוכל עמם¹⁹. ולפי שטת זו פשוט הוא שאין לאסור עליו אכילה
4. הר"ן על הר"ף מסכת פסחים דף כב עמוד א
אין לי אלא בלילה ביום מנין. משמע ליה דהך דרשא אסמכתא בעלמא היא דאי קידושא דיממא דאורייתא היכי לא אמרינן ביה אלא בורא פרי הגפן ותו לא והלא ברכה זו ברכת הנהנין היא ולא מעין קידושא היא אלא קידושא דאוריית' בלילה היא דהוי בכניסתו אלא משום דכבוד יום עדיף מכבוד לילה ראו חכמים לעשות ביום זכר לקידוש והיינו בורא פרי הגפן ותו לא שהוא התחלת קידוש של לילה ועוד שלפי שאין אומרים שירה אלא על היין כיון שמברכין על היין תחלה שלא כדרך שאר הסעודות הוי כעין שבח ושירה לקדושתו של יום ומשום דלא הוי אלא מדרבנן לא ראו להאריך בו יותר כדי שלא להשוותו לקידושא של לילה וקראוהו קידושא רבא לכנוי לפי שאינו עיקר קידוש של לילה וזוטר שיעוריה כדקרינן לסומא סגי נהור ומ"מ כיון דתקנוהו רבנן כעין קידוש אפשר שאף ביום אסור לטעום קודם שיקדש ואפשר שצריך ג"כ שיהא במקום סעודה כקידוש של לילה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ט מהלכות שבת אבל הראב"ד ז"ל השיגו ואמר דכיון דהאי קידושא מדרבנן בעלמא הוא מותר לטעום קודם שיקדש ולא אסרו אלא לקידוש של לילה:
5. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן רפט
דע, קידוש היום דרבנן, ואפילו הכי נשים חייבות בו, וכמו שכתב המ"א [סימן] רצ"א אות י"א כל מילי דשבת איש ואשה שוין, אף בדרבנן, כל שישנו בשמירה מדרבנן מוקצה ושבותים, ישנו בזכירה דקידוש היום
6. ספר כלבו סימן לט (R. Aharon b. R. Yaakov Ha-kohen, France 1300's)
הולכים לבתייהן ומוצאין שלחן ערוך ומטה מוצעת ויין מזוג ומזוגין לו את הכוס ומקדש ואומר בורא פרי הגפן ונהגו הקדמונים שהיו אומרים אחר קדוש זה ברוך מקדש השבת בלא מלכות ובלא הזכרה
7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפט סעיף א
יהיה שלחנו ערוך ומטה מוצעת יפה ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, ויברך על היין בפה"ג והוא נקרא קידושא רבא. ואחר כך יטול ידיו (וע"ל סי' רע"א סעיף י"ב בהג"ה) ויבצע על לחם משנה כמו בלילה ויסעוד, וגם זה הקידוש צריך שיהיה במקום סעודה ושלא יטעום קודם לו כלום כמו בקידוש הלילה. ומיהו לשתות מים בבוקר קודם תפלה מותר, מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש.

8. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפט סעיף א
(ב) ויברך וכו' - יש נוהגין לפתוח מתחלה פסוק ושמרו בני ישראל וגו' או זכור את יום השבת עד ויקדשהו ויש מההמון שפותחין מעל כן ברך וגו' ושלא כדין הוא דכל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן:
(ו) ושלא יטעום קודם לו וכו' - וגם הנשים שייכים בענין זה דכל מילי דשבת איש ואשה שוין [אחרונים]:
(ז) לא חל עליו וכו' - דקידוש אין שייך אלא בזמן הסעודה ומשום קודם התפלה לא שייך במים וכדלעיל בסימן פ"ט:

9. שמירת שבת כהלכתה פרק נב סעיף יג

יג. אשה שרגילה להתפלל תמיד תפילת שחרית קודם שתאכל (נ), מותר לה לשתות כלל (נג), או שמתפללת שחרית אחרי (נד) שאכלה, הרי כיון שאמרה בקשה עם לפני התפילה, וכדלעיל סעיף ט (נא). אבל אם היא רגילה לאכול מיד אחרי שאמרה קומה ממיטתה - מוטל עליה החיוב לקדש (נה), ואסור לה אפילו לשתות מים איזו בקשה (נב) סמוך לנשילת ידים בבוקר, ואילו תפילת שחרית אינה מתפללת לפני שתקדש (נו), וראה להלן סעיף טו.
שמירת שבת כהלכתה - א / נויבירט, יהושע ישעיה בן אהרן / עמוד 160
הודפס מאתר אוצר החכמה
שמירת שבת כהלכתה - ב / נויבירט, יהושע ישעיה בן אהרן / עמוד 161
הודפס מאתר אוצר החכמה

II. Kiddush B'Makom Seudah

10. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קא עמוד א

ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל במקום למקום בחד ביתא לא אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש

11. רשב"ם מסכת פסחים דף קא עמוד א

אף ידי קידוש לא יצאו. כדפרשינן טעמיה לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה דקידוש שם תהא עונג ומדרש הוא. אי נמי סברא היא מדאיקבע קידוש על היין כדתניא לקמן (דף קו א) זוכרהו על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב:

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף א, ג, ה

אין קידוש אלא במקום סעודה, ובבית אחד מפנה לפנה חשוב מקום אחד, שאם קידש לאכול בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת, אפי' הוא טרקלין גדול, א"צ לחזור ולקדש. הגה: ומבית לסוכה חשוב כמפנה לפנה (מרדכי פ' ע"פ) וי"א שכל שרואה מקומו, אפילו מבית לחצר, א"צ לחזור ולקדש. וי"א שאם קידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר, שפיר דמי (וע"ל ריש סי' קע"ח), והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד, כגון מחדר לחדר או מאיגרא לארעא, (וכן עיקר).
אם קידש ולא סעד, אף ידי קידוש לא יצא. הגה: וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר, או שיהא בדעתו לאכול שם מיד, אבל בלאו הכי אפילו אכל במקום קידוש אינו יוצא (מהר"י מולין), ואם היה בדעתו שלא לאכול שם מיד, ונמלך ואכל, יצא (ב"י סוף הסי').

כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא.

13. מגן אברהם סימן רעג

פירות לא. בש"ג כתב דאף בפירות דיו דכל סעודת שבת נחשבת קבע ע"ש ודעת הטור והש"ע עיקר מ"מ נ"ל דבאוכל מיני תרגימ' מה' מינים יצא דהא עכ"פ חשיבי טפי לסעודת שבת מיין

14. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף ה

(כה) או שתה יין - וכ"ש אם אכל מיני תרגימא מה' מינים דיצא דהם חשיבי טפי לסעודת שבת מיין אבל שכר ושאר משקין אפילו אם היו חמר מדינה אין יוצא בהם במקום סעודה דלא סעיד הלב כמו יין. ועיין בחדושי הגרע"א ובתו"ש שהוכיחו דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין וע"כ נראה שאין להקל בזה אלא במקום הדחק:
(כז) כשיעור - דהיינו שישתה שיעור רביעית וי"א שאינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה אפילו ישתה שיעור רביעית רק צריך לשתות רביעית יין מלבד הכוס של הקידוש:

15. ביאור הלכה סימן רעג סעיף ה

כתבו הגאונים וכו' - ובספר מעשה רב כתב שהגר"א אף בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין: